UO‘K 378.147:75

OLIY TA’LIMDA MUSTAQIL RANGTASVIR AMALIYOTIDA PEDAGOGIK KO‘MAKNI BOSQICHMA-BOSQICH KAMAYTIRISH: GAF KONSEPTUAL MODELI

Nurmurodova Sevaraxon Alijon qizi,
Buxoro davlat pedagogika instituti
tayanch doktoranti, Buxoro, O‘zbekiston
sevaranurmurodova725@gmail.com

Maqolada oliy ta’limdagi mustaqil rangtasvir amaliyotida pedagogik ko‘makni talabaning tayyorgarligi va kuzatiladigan mustaqillik belgilariga qarab kamaytirish masalasi tahlil qilinadi. Bosqichli pedagogik tayanchning ko‘makni ehtiyojga moslashtirish, uni asta-sekin kamaytirish va mas’uliyatni talabaga o‘tkazish tamoyillari rangtasvir faoliyatiga tatbiq etildi. Natijada “Boshqariladigan mustaqillik va ko‘makni bosqichma-bosqich kamaytirish” (GAF) besh bosqichli model ishlab chiqildi. Uning yangiligi yordamni kamaytirish qarorini rangtasvirga xos kuzatiladigan badiiy harakatlar bilan bog‘lashidadir. Model ko‘makni kamaytirishni vazifani tushunish, rejalashtirish, badiiy muammoni aniqlash, muqobil yechim topish, tanlovni asoslash, teskari aloqadan ongli foydalanish, xatoni mustaqil tuzatish va o‘zini baholash bilan bog‘laydi. Modelning amaliy ishonchliligi keyingi empirik tadqiqotlarda tekshirilishi lozim.

Kalit so‘zlar: *rangtasvir, pedagogik ko‘mak, ko‘makni bosqichma-bosqich kamaytirish, GAF modeli, mustaqil ta’lim, mustaqil rangtasvir, tasviriy jarayonni kuzatish, badiiy qaror qabul qilish.*

ПОЭТАПНОЕ СНИЖЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ В САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ ЖИВОПИСИ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ: КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ GAF

В статье анализируется поэтапное уменьшение педагогической поддержки в самостоятельной практике живописи с учётом подготовленности студента и наблюдаемых признаков его самостоятельности. Принципы педагогических опор — соответствие помощи потребности, постепенное уменьшение поддержки и передача ответственности студенту — адаптированы к обучению живописи. В результате разработана пятиэтапная модель «Управляемая автономия и поэтапное снижение поддержки» (GAF). Новизна модели состоит в соотнесении решения об уменьшении помощи с наблюдаемыми художественными действиями студента. Модель связывает уменьшение помощи с пониманием задания, планированием, выявлением художественной проблемы, поиском альтернатив, обоснованием выбора, осмысленным использованием обратной связи, самостоятельным исправлением ошибок и самооцениванием. Практическая надёжность модели должна быть проверена в эмпирических исследованиях.

Ключевые слова: *живопись, педагогическая поддержка, поэтапное снижение поддержки, модель GAF, самостоятельное обучение, самостоятельная живописная практика, наблюдение за изобразительным процессом, принятие художественного решения.*

GRADUAL FADING OF PEDAGOGICAL SUPPORT IN INDEPENDENT PAINTING PRACTICE IN HIGHER EDUCATION: THE GAF CONCEPTUAL MODEL

The article examines the gradual reduction of pedagogical support in independent painting practice according to students’ readiness and observable signs of independence. The scaffolding principles of matching support to needs, gradually fading assistance, and transferring responsibility to the student are adapted to painting education. This synthesis produced a five-stage model titled Guided Autonomy and Fading (GAF). The model links fading support to task comprehension, planning, identification of an artistic problem, consideration of alternatives, justification of choices, deliberate use of feedback, independent correction of errors, and self-assessment. The model’s reliability should be examined in empirical research.

Keywords: *painting, pedagogical support, fading of support, GAF model, independent learning, independent painting practice, visual monitoring, artistic decision-making.*

Kirish. Oliy ta’limda rangtasvir bo‘yicha mustaqil ishlash talabaning faqat topshiriqni yolg‘iz bajarishi bilan cheklanmaydi. U kompozitsiya, rang, ton, material va texnika bo‘yicha qaror qabul qilishi, tanlagan yechimini kuzatib borishi va zarur bo‘lsa uni o‘zgartira olishi kerak. Shu bilan birga, bunday

mustaqillik bir zumda shakllanmaydi [1–3]. Tajribasi kam talaba uchun o‘qituvchining ko‘rsatmasi tayanch bo‘lishi mumkin, ammo bir xil yordam uzoq davom etsa, talabaning o‘z qarorini izlash imkoniyati torayadi. San’at va dizayn ta’limiga oid tadqiqotlarda ham mustaqil qaror va refleksiv fikrlashning ahamiyati shu nuqtayi nazardan ta’kidlanadi [4–6].

Shuning uchun masala ko‘makni berish yoki bermaslikdan ko‘ra murakkabroq: o‘qituvchi qachon bevosita ko‘rsatishi, qachon savol bilan yo‘naltirishi va qachon talabaning o‘z qaroriga joy qoldirishi kerak? Bosqichli pedagogik tayanch konsepsiyasining klassik talqinida yordam vaqtinchalik tayanch sifatida ko‘riladi [7]. Keyingi tadqiqotlarda esa ko‘makning talaba holatiga mosligi, uni bosqichma-bosqich kamaytirish va mas’uliyatni talabaga o‘tkazish mazkur yondashuvning asosiy belgilaridan ekanligi ko‘rsatilgan [8; 9]. Demak, ushbu maqoladagi ilmiy bo‘shliq ko‘makni bosqichma-bosqich kamaytirish g‘oyasining o‘zida emas. Muammo — an’anaviy rangtasvir mashg‘ulotida ko‘makni talabaning aynan qaysi kuzatiladigan badiiy harakatlariga qarab kamaytirish mumkinligi yetarli aniqlashtirilmaganidadir.

Maqolaning maqsadi shu bo‘shliqni konseptual darajada aniqlashtirish, ya’ni mustaqil rangtasvir amaliyotida pedagogik ko‘makni bosqichma-bosqich kamaytirish mantiqini va bunday qaror uchun xizmat qilishi mumkin bo‘lgan kuzatiladigan indikatorlarni taklif etishdan iborat.

Asosiy tadqiqot savoli quyidagicha qo‘yildi: o‘qituvchi ko‘magini talabaning mustaqil badiiy faoliyatga tayyorligi ortishi bilan qanday moslashtirib kamaytirish mumkin?

Mazkur savolga javob izlash jarayonida “Boshqariladigan mustaqillik va ko‘makni bosqichma-bosqich kamaytirish” (GAF) konseptual modeli shakllantirildi.

Mavzuga doir adabiyotlar tahlili. Pedagogik ko‘makni vaqtinchalik tayanch sifatida tushunish GAF modelining boshlang‘ich nuqtasidir. Wood, Bruner va Ross [7] murakkab vazifani bajarishda o‘rganuvchiga vaqtinchalik yordam ko‘rsatish mantiqini asoslagan. Puntambekar va Hübscher [8] esa bosqichli pedagogik tayanchni oddiy “yordam” bilan tenglashtirmaslik, o‘rganuvchining holatini muntazam aniqlash, yordamni shu holatga moslashtirish va keyinchalik kamaytirish zarurligini ta’kidlaydi. Van de Pol, Volman va Beishuizen [9] bu mantiqni uchta tayanch belgi — ko‘makning ehtiyojga mosligi, uni bosqichma-bosqich kamaytirish va mas’uliyatni talabaga o‘tkazish — orqali umumlashtiradi. GAF modeli aynan shu nazariy mantiqni saqlaydi, biroq uni rangtasvir jarayonidagi badiiy qarorlar va tasviriy jarayonni kuzatish bilan konkretlashtiradi. Mustaqil faoliyatning rejalashtirish, ijroni kuzatish va natijani baholash bosqichlari o‘z-o‘zini boshqarib o‘rganishda o‘zaro bog‘liq jarayonlar sifatida izohlanadi [10]. O‘zini baholashga oid yangi tadqiqotlar esa mezon izlash, teskari aloqani tahlil qilish va qarorni qayta ko‘rib chiqish siklini ko‘rsatadi [11].

Rangtasvirda bu o‘zgarishni faqat tayyor ishning sifatiga qarab belgilash yetarli emas. Ba’zan texnik jihatdan qoniqarli natija o‘qituvchining kuchli aralashuvi hisobiga olinadi; aksincha, ayrim kamchiliklarga ega ish talabaning mustaqil izlanishi natijasi bo‘lishi mumkin. Shu sababli GAF modelida e’tibor natija bilan birga qaror jarayoniga ham qaratiladi: talaba muammoni ko‘ra oladimi, kompozitsiya yoki rang bo‘yicha variantlarni solishtiradimi, o‘z tanlovini tushuntira oladimi? San’at va dizayn ta’limidagi tadqiqotlar bunday mulohazali qarorlarning o‘quv qiymatini ko‘rsatadi [4–6]. Greene va hammualliflar ijodiy natijadorlikni o‘z-o‘zini boshqarib o‘rganish bilan bog‘laydi [12]. Zubrilin va hammualliflar rangtasvir bo‘yicha mustaqil ishni aralash ta’lim sharoitida ko‘rib chiqqan [13]. Djabborov [14] hamda Yadgarov va hammualliflar [15] esa masalani tasviriy san’at metodikasi va o‘qituvchi tayyorlash nuqtayi nazaridan yoritadi.

Bu yerda tasviriy jarayonni kuzatish alohida ahamiyatga ega. U talabaning ishga shunchaki qarashi emas, balki bajarilayotgan tasvir bilan ko‘zlangan badiiy maqsad o‘rtasidagi farqni sezishi, muammoni nomlashi va tuzatish zaruratini anglashidir. Jarayonni kuzatish va o‘zini baholash o‘z-o‘zini tartibga solib o‘rganish doirasida faoliyatni boshqarishning muhim jarayonlari sifatida izohlanadi [10]. Oliy ta’limdagi o‘zini baholash tadqiqotlari ham talabaning o‘z mezoni, teskari aloqa va ishni qayta ko‘rib chiqish o‘rtasidagi aloqani ko‘rsatadi [11]. Wardi va hammualliflar ijodiy yo‘nalishdagi Z avlodi talabalarining mustaqil va tuzilmali o‘qishga munosabatini o‘rgangan [16]. Guo va hammualliflarning san’at talabalariga moslashtirilgan adaptiv o‘qitish natijalari [17] esa ko‘mak shaklini talabaning holatiga qarab tanlash zarurligini bilvosita eslatadi.

Tadqiqot obyekti va qo‘llanilgan metodlar. Tadqiqot obyekti — oliy ta’limda talabalarning mustaqil rangtasvir amaliyotini pedagogik qo‘llab-quvvatlash jarayoni. Mazkur ish nazariy-konseptual xarakterga ega; yangi empirik ma’lumotlar yig‘ilmagan. Manbalar tizimli sharh protokoli asosida emas, tadqiqot savoliga xizmat qilishiga qarab tanlandi. Tanlashda uchta jihat hisobga olindi: manbaning pedagogik ko‘mak va mustaqil ta’limga aloqasi, san’at ta’limiga tatbiq etish imkoniyati hamda GAF modelidagi qaror jarayonini tushuntirishdagi o‘rni. Shu asosda mustaqil ta’lim, o‘z-o‘zini boshqarib o‘rganish, bosqichli pedagogik tayanch, vizual kuzatish va o‘zini baholashga oid ishlar tahlil qilindi [4–17].

O‘zbekiston oliy ta’limiga oid tadqiqot [18] mahalliy kontekstni hisobga olish uchun, ko‘makning talaba holatiga mosligi bo‘yicha empirik ish [19] esa modelning nazariy taxminlarini aniqlashtirish uchun olindi.

Manbalardagi umumiy pedagogik g‘oyalar rangtasvir amaliyotining o‘ziga xos jarayoni bilan qiyoslandi. Tahlilda ikki savol markazda turdi: o‘qituvchi yordami qaysi holatda talabaning faoliyatini qo‘llab-quvvatlaydi va qaysi belgilar paydo bo‘lganda bu yordamni kamaytirish mumkin? Shu qiyoslash natijasida ko‘makning o‘zgarish ketma-ketligi besh bosqichda, talaba tayyorligining kuzatiladigan belgilari esa sakkiz indikator ko‘rinishida tizimlashtirildi. Besh bosqich ham, sakkiz indikator ham mavjud nazariyalardan tayyor holda olinmagan; ular rangtasvir jarayoniga moslashtirilgan mualliflik konseptual sintezidir.

Olingan natijalar va ularning tahlili.

GAF modelining konseptual mantig‘i

GAF modelida pedagogik yordam birdan bekor qilinmaydi. Dastlab o‘qituvchi vazifa va mezonlarni aniqlashtiradi, zarur joyda bajarish usulini ko‘rsatadi. Keyin asosiy e’tibor talabaning o‘z ishini kuzatishi va muammoni o‘zi aniqlashiga ko‘chadi. Ana shu nuqta modelda muhim burilish vazifasini bajaradi: talaba muammoni ko‘ra boshlagach, o‘qituvchi tayyor yechim berishdan ko‘ra savol, maslahat va muqobil variantlarni muhokama qilishga o‘tadi.

Masalan, talaba natyurmortda issiq va sovuq ranglar munosabatini topishda qiynalayotgan bo‘lsa, o‘qituvchi darhol kerakli rang aralashmasini ko‘rsatishi mumkin. Biroq bu yordamning qachon kamaytirilishi muhim. Agar talaba rangdagi nomuvofiqlikni o‘zi sezsa, ikki yoki uch yechimni solishtirsa va tavsiyadan keyin tuzatishni mustaqil bajarsa, keyingi bosqichda bevosita ko‘rsatmaga ehtiyoj kamayadi. GAF aynan shunday kuzatiladigan harakatlarni pedagogik qaror uchun asos sifatida ko‘rishni taklif qiladi.

Demak, ko‘makni kamaytirishning asosiy sharti vaqtning o‘tishi emas, talaba faoliyatida mustaqil boshqaruv belgilarining paydo bo‘lishidir. Bu yondashuv bosqichli pedagogik tayanchdagi ko‘makning ehtiyojga mosligi tamoyiliga muvofiq keladi: yordam o‘rganuvchining ayni holatiga qarab o‘zgarishi kerak [9]. Sinf sharoitidagi empirik tadqiqotlar ham ko‘mak samarasi uning talaba ehtiyojiga mosligi va talabaning mustaqil ishlash imkoniyati bilan bog‘liq bo‘lishi mumkinligini ko‘rsatgan [19]. Biroq ushbu natijalar rangtasvirga bevosita ko‘chirilmaydi; GAF modelidagi bog‘lanish universitet rangtasvir mashg‘ulotlarida alohida tekshirilishi lozim bo‘lgan konseptual taxmindir.

“Boshqariladigan mustaqillik va ko‘makni bosqichma-bosqich kamaytirish” (GAF) modelining besh bosqichi

GAF modelining besh bosqichi tashqi boshqaruvdan talabaning ichki boshqaruviga o‘tish mantiqini ifodalaydi. Birinchi bosqichda vazifa va mezonlar tushuniladi, ikkinchisida bajarish jarayoni pedagogik tayanch bilan boshlanadi. Uchinchi bosqich — tasviriy jarayonni kuzatish — o‘tish nuqtasi sifatida ajratilgan: aynan shu yerda talabaning muammoni o‘zi ko‘ra olish darajasi aniqlanadi. To‘rtinchi bosqichda yordam shu kuzatuvga qarab moslashtirib kamaytiriladi, beshinchi bosqichda esa talaba natijani baholab, keyingi ish uchun yangi maqsad belgilaydi. Shuning uchun modelning besh bosqichligi tashkiliy qulaylik uchun emas, pedagogik mas’uliyatning bosqichma-bosqich ko‘chishini ko‘rsatish uchun tanlangan.

1-jadval. “Boshqariladigan mustaqillik va ko‘makni bosqichma-bosqich kamaytirish” (GAF) modelining bosqichlari

Bosqich	O‘qituvchi faoliyati	Talaba faoliyati
1. Yo‘naltirilgan rejalashtirish	Vazifa va mezonlarni aniqlashtiradi	Maqsad belgilaydi va ish rejasini tuzadi
2. Qo‘llab-quvvatlangan ijro	Zarur namuna, ko‘rsatma va teskari aloqa beradi	Rangtasvir topshirig‘ini bajaradi
3. Tasviriy jarayonni kuzatish	Tayyor yechim o‘rniga yo‘naltiruvchi savollar beradi	Muammo va nomuvofiqliklarni aniqlaydi
4. Ko‘makni moslashtirish va kamaytirish	Bevosita ko‘rsatmadan maslahat va yo‘naltiruvchi ko‘makka o‘tadi	Mustaqil badiiy qaror qabul qiladi
5. Mustaqil baholash va yangi rejalashtirish	Dialogik teskari aloqa orqali mulohazali tahlilni qo‘llab-quvvatlaydi	Qarorini asoslaydi, ishini baholaydi va yangi maqsad belgilaydi

Jadvaldagi ketma-ketlik qat’iy va barcha talabalar uchun bir xil tezlikda kechadigan sxema sifatida tushunilmaydi. Bu jihat bosqichli pedagogik tayanchning moslashuvchan tabiatiga muvofiq: yordamning darajasi talabaning javobi va vazifa murakkabligiga qarab o‘zgaradi [9]. Talaba bir vazifada to‘rtinchi bosqichgacha mustaqil ishlashi, boshqa murakkab vazifada esa yana kuchliroq ko‘makka ehtiyoj sezishi mumkin. Shu jihatdan GAF chiziqli emas, moslashuvchan model sifatida qaraladi.

Modelda ko‘makni bosqichma-bosqich kamaytirish o‘qituvchining jarayondan chekinishini anglatmaydi. Bosqichli pedagogik tayanch nazariyasida yordamning kamayishi mas’uliyatning tobora ko‘proq o‘rganuvchiga o‘tishi bilan bog‘langan [9]. GAF modelining qo‘shimcha hissasi shu umumiy tamoyilni rangtasvirga xos holatda aniq amaliy mezonlar orqali ifodalashdir: yordamni kamaytirish talabaning tasviriy jarayonni kuzatishi, badiiy muammoni aniqlashi, muqobil yechimlarni ko‘rib chiqishi va qarorini asoslay olishiga bog‘lanadi.

Pedagogik ko‘makni kamaytirish indikatorlari. Ko‘makni kamaytirish uchun bitta belgi yetarli bo‘lmasligi mumkin. Shu sababli modelda vazifani tushunishdan o‘zini baholashgacha bo‘lgan sakkizta kuzatiladigan indikator ajratildi. Ular mustaqillikning alohida psixologik shkalalari sifatida emas, o‘qituvchi dars jarayonida kuzatishi mumkin bo‘lgan amaliy belgilar sifatida taklif qilinadi.

2-jadval. Pedagogik ko‘makni kamaytirishning konseptual indikatorlari

Konseptual indikator	Talabada kuzatiladigan belgi
Vazifa va mezonlarni tushunish	Topshiriq maqsadi va mezonlarini izohlay oladi
Mustaqil rejalashtirish	Ish bosqichlari, material va vaqtni rejalashtiradi
Badiiy muammoni aniqlash	Kompozitsiya, rang, ton yoki texnik muammoni aniqlaydi
Muqobil yechimlarni taklif qilish	Bir muammo uchun bir nechta badiiy variant ishlab chiqadi
Badiiy qarorni asoslash	Tanlovini professional tushunchalar orqali tushuntiradi
Teskari aloqadan ongli foydalanish	Tavsiyani mexanik takrorlamay, o‘z badiiy niyatiga moslashtiradi
Xatoni mustaqil tuzatish	Bevosita o‘qituvchi aralashuvisiz tuzatish kiritadi
O‘zini baholash	Natijani mezonlar bilan solishtirib tahlil qiladi

Indikatorlar rangtasvir ishining amaldagi rivojiga mos tartibda joylashtirildi. Talaba avval vazifani anglaydi va ishini rejalashtiradi. Ish davomida muammoni ko‘radi, yechim variantlarini sinaydi va tanlovini asoslaydi. Teskari aloqadan keyin esa tuzatishni o‘zi bajarishi va yakuniy natijani baholashi kutiladi. Badiiy qarorni asoslash, mulohazali tahlil va o‘zini baholashning o‘quv jarayonidagi o‘rni boshqa tadqiqotlarda ham qayd etilgan [4; 5; 11].

Shu bilan birga, sakkiz indikatorning har biri ko‘makni kamaytirish qarorini qay darajada aniq bashorat qilishi hozircha noma’lum. Ularning diagnostik ishonchliligi va o‘zaro og‘irligi keyingi empirik tadqiqotning alohida vazifasi bo‘lishi kerak.

Muhokama va tadqiqot cheklovlari. GAF modelining asosiy ilmiy da’vosi yangi pedagogik qonuniyat yoki ko‘makni kamaytirishning mutlaqo yangi tamoyili topilganida emas. Bosqichli pedagogik tayanchga oid adabiyotlarda ko‘makning ehtiyojga mosligi, uni bosqichma-bosqich kamaytirish va mas’uliyatni o‘rganuvchiga o‘tkazish tamoyillari allaqachon asoslangan [8; 9]. GAF modelining hissasi ushbu umumiy pedagogik mantiqni rangtasvirdagi konkret qaror jarayoni bilan bog‘lash va ko‘makni kamaytirish qarori uchun fanga xos kuzatiladigan indikatorlarni taklif qilishdadir. Model o‘qituvchiga shunchaki “yordamni kamaytirish kerak” demaydi; qaysi badiiy harakatlar bunday qarorga asos bo‘lishi mumkinligini ko‘rsatishga urinadi.

Bu jihat rangtasvir ta’limi uchun muhim, chunki bir xil tashqi natija ortida turli darajadagi mustaqillik bo‘lishi mumkin. Talabaning kompozitsion yoki rang yechimi hali mukammal bo‘lmasa ham, u muammoni mustaqil ko‘rib, variantlarni sinab, tanlovini asoslayotgan bo‘lsa, o‘qituvchi ko‘magining shakli o‘zgarishi mumkin. Aksincha, texnik jihatdan yaxshi natija doim ham yuqori mustaqillikni anglatmaydi, agar qarorlarning asosiy qismini o‘qituvchi bergan bo‘lsa.

Maqolaning asosiy cheklovi shundaki, GAF modeli konseptual darajada ishlab chiqilgan. Besh bosqich va sakkiz indikatorning samaradorligi, shuningdek, ularning turli tayyorgarlik darajasidagi talabalar uchun bir xil ishlashi hali tekshirilmagan. Shu sababli maqolada modelning natijadorligi haqida empirik xulosa chiqarilmaydi.

Adabiyotlar bazasi cheklangan va ushbu ish tizimli sharh sifatida taqdim etilmaydi. Bundan tashqari, GAF modeli bosqichli pedagogik tayanch nazariyasidan konseptual jihatdan kelib chiqqani bilan, uning rangtasvirga xos sakkiz indikatori mavjud manbalardan tayyor o‘lchov sifatida olinmagan. Keyingi bosqichda modelni universitet rangtasvir mashg‘ulotlarida sinab ko‘rish, indikatorlarni amaliy o‘lchov mezonlariga aylantirish, ularning ko‘makni kamaytirish qarorini qay darajada ishonchli ko‘rsatishini va o‘qituvchilararo baholash ishonchliligini tekshirish zarur.

Xulosa. Mustaqil rangtasvir amaliyotida pedagogik ko‘makni samarali tashkil etish yordamni shunchaki ko‘paytirish yoki kamaytirish bilan hal bo‘lmaydi. Muhim masala — yordamning shaklini talabaning ayni paytdagi mustaqil harakatlariga moslashtirishdir.

Taklif etilgan GAF modeli bu jarayonni besh bosqich orqali ifodalaydi va ko‘makni kamaytirish uchun sakkizta kuzatiladigan indikatorni bir tizimga keltiradi. Modelning markaziy yo‘nalishi bevosita ko‘rsatmadan yo‘naltiruvchi pedagogik ko‘makka, tashqi pedagogik boshqaruvdan esa talabaning o‘z badiiy qarorini boshqarishiga tomon o‘tishdir.

Shunday qilib, modelning mualliflik qismi ko‘makni qachon kamaytirish masalasini rangtasvir jarayonida kuzatiladigan sakkizta harakat orqali izohlashidadir. Bu indikatorlar hozircha tayyor diagnostik o‘lchov emas. Ularning amalda qanday ishlashini aniqlash uchun modelni universitet rangtasvir mashg‘ulotlarida alohida tajriba orqali tekshirish kerak.

Adabiyotlar:

1. Asadova Z. A. Oliy ta’lim muassasalarida talabalarning mustaqil ta’lim olishini tashkil etishning yangi trendlarini yaratish // International Journal of Science and Technology. — 2025. — T. 2, № 3. — B. 177–181. — DOI: 10.70728/tech.v2.i03.027.

2. Brockett R. G., Hiemstra R. Self-Direction in Adult Learning: Perspectives on Theory, Research, and Practice. — London ; New York : Routledge, 1991.

3. Garrison D. R. Self-directed learning: toward a comprehensive model // Adult Education Quarterly. — 1997. — T. 48, № 1. — B. 18–33. — DOI: 10.1177/074171369704800103.

4. Winters T. Facilitating meta-learning in art and design education // International Journal of Art & Design Education. — 2011. — T. 30, № 1. — B. 90–101. — DOI: 10.1111/j.1476-8070.2011.01685.x.

5. Belluigi D. Z. The importance of critical judgment in uncertain disciplines: a comparative case study of undergraduate fine art visual practice // Arts and Humanities in Higher Education. — 2018. — T. 17, № 3. — B. 305–322. — DOI: 10.1177/1474022217712641.

6. Chamorro-Koc M., Kurimasuriyar A. Insights from studio teaching practices in a Creative Industries Faculty in Australia // Arts and Humanities in Higher Education. — 2020. — T. 19, № 2. — B. 172–185. — DOI: 10.1177/1474022218802529.

7. Wood D., Bruner J. S., Ross G. The role of tutoring in problem solving // Journal of Child Psychology and Psychiatry. — 1976. — T. 17, № 2. — B. 89–100. — DOI: 10.1111/j.1469-7610.1976.tb00381.x.

8. Puntambekar S., Hübscher R. Tools for scaffolding students in a complex learning environment: What have we gained and what have we missed? // Educational Psychologist. — 2005. — T. 40, № 1. — B. 1–12. — DOI: 10.1207/s15326985ep4001_1.

9. van de Pol J., Volman M., Beishuizen J. Scaffolding in teacher–student interaction: A decade of research // Educational Psychology Review. — 2010. — T. 22. — B. 271–296. — DOI: 10.1007/s10648-010-9127-6.

10. Zimmerman B. J. Becoming a self-regulated learner: An overview // Theory Into Practice. — 2002. — T. 41, № 2. — B. 64–70. — DOI: 10.1207/s15430421tip4102_2.

11. Jiang K., Brown G. T. L., May L. Student self-initiated self-assessment in higher education: a cross-disciplinary perspective // Higher Education Research & Development. — 2026. — Advance online publication. — DOI: 10.1080/07294360.2026.2660998.

12. Greene J. A., Freed R., Sawyer R. K. Fostering creative performance in art and design education via self-regulated learning // Instructional Science. — 2019. — T. 47, № 2. — B. 127–149. — DOI: 10.1007/s11251-018-9479-8.

13. Zubrilin K. M., Podisov Yu. V., Slyusareva A. E. Organization of independent work of students in the discipline of “Painting” using blended learning format // Science and School. — 2023. — № 4. — B. 247–256. — DOI: 10.31862/1819-463X-2023-4-247-256.

14. Djabborov D. An approach to the teaching methods of fine arts in higher education // Society and Innovations. - 2022. - T. 3, maxsus son 02. - B. 55–58. - DOI: 10.47689/2181-1415-vol3-iss3/S-pp55-58.

15. Yadgarov N. D., Mamatov D. K., Shukurov A. R., Mamurova D. I. Improving the professional training of fine art teachers // European Science. — 2021. — № 2 (58). — B. 44–46.

16. Wardi R. H., Rosman R., Kahn S. M. va boshq. Gen Z creative students’ preferences for self-directed versus structured learning // Quantum Journal of Social Sciences and Humanities. — 2026. — T. 7, № 2. — B. 502–517. — DOI: 10.55197/qjssh.v7i2.1159.

17. Guo X., Tsong C. K., Wan Yahaya W. A. J. Adaptive game-based learning for artistic anatomy: effects on learning achievement and creative self-efficacy among first-year university art students // IEEE Access. — 2026. — T. 14. — B. 52993–53008. — DOI: 10.1109/ACCESS.2026.3679617.

18. Asranbayeva M., Jo‘rayeva L., Eshboyeva S. va boshq. Implementing research-based pedagogical approaches in Uzbek higher education: strategies for institutionalization and sustainable adoption // Passagens: Revista Internacional de História Política e Cultura Jurídica. — 2025. — T. 17, № 3. — B. 552–568. — DOI: 10.15175/dydwcz86.

19. van de Pol J., Volman M., Oort F., Beishuizen J. The effects of scaffolding in the classroom: Support contingency and student independent working time in relation to student achievement, task effort and appreciation of support // Instructional Science. — 2015. — T. 43. — B. 615–641. — DOI: 10.1007/s11251-015-9351-z.